

8. Про заходи дальшого поліпшення роботи середньої загальноосвітньої школи в УРСР // 36. наказів та інструкцій м-ва освіти УРСР. — 1966. — № 1. — С. 2–8.
9. Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року // Інформаційний бюлетень «Офіційний вісник Президента України». — 2013. — № 17 (246). — С. 31–43.
10. Стенограма Республіканської наради активу працівників народної освіти УРСР про завдання по виконанню постанови ЦК КПРС і Ради Міністрів СРСР від 10 листопада 1966 р. № 87 «Про заходи дальшого поліпшення роботи середньої школи». 28–29 березня 1967 р. // Ф. 166, оп. 15, spr. 5387, 391 арк.

REFERENCES

1. *Bereziv's'ka L.D.* Reformuvannya shkil'noyi osvity v Ukraini u KhKh stolitti : monohrafiya / Larysa Dmytrivna Bereziv's'ka. — K. : Bohdanova A.M., 2008. — 406 s.
2. *Zakon pro zmitsnennya zv'yazku shkoly z zhyttyam i pro dal'shyy rozvytok systemy narodnoyi osvity v Ukraini's'kiy RSR.* — K. : Rad. shk., 1959. — 26 s.
3. *Istoriya Poltav's'koho oblasnoho instytutu pislyadyplomnoyi pedahohichnoyi osvity im. M. V.Ostrohrads'koho, 1940—2010 [Tekst] / [Zelyuk V.V. ta in. ; uporyad. : Demenko O.O. ta in.; redkol. : V.V. Zelyuk (holova redkol.)].* — Poltava : POIPPO, 2010. — 573 s.
4. *Krysyuk S.V.* Stanovlennya ta rozvytok pislyadyplomnoyi osvity pedahohichnykh kadriv v Ukraini (1917–1995 rr.) : Avtoref. dys. ... d-ra. ped. Nauk : 13.00.04 / Kyiv. un-t im. Tarasa Shevchenka. — K., 1996. — 48 s.
5. *Kuz'mins'ky A.I.* Teoretyko-metodolohichni zasady pislyadyplomnoyi pedahohichnoyi osvity v Ukraini: avtoref. dys. na zdobuttya nauk. stupenya doktora ped. Nauk : spets. 13.00.04 „Teoriya i metodyka profesiynoyi osvity» / A.I. Kuz'mins'ky. — K., 2003. — 42 s.
6. *Medvid' L.A.* Istoriya natsional'noyi osvity i pedahohichnoyi dumky v Ukraini / L.A. Medvid'. — K. : Vikar, 2003. — 335 s.
7. *Pashkov V.V.* Filosofiya pislyadyplomnoyi pedahohichnoyi osvity: monohrafiya / V.V. Pashkov. — Zaporizhzhya : “Prosvita”. — 2012. — 288 s.
8. Pro zakhody dal'shoho polipshennya roboty sereďnoyi zahal'noosvit'noyi shkoly v URSR // Zb. nakaziv ta instruktsiy m-va osvity URSR. — 1966. — № 1. — С. 2–8.
9. Pro Natsional'nu stratehiyu rozvytku osvity v Ukraini na period do 2021 roku // Informatsiynyy byuлетен' “Ofitsiynyy visnyk Prezydenta Ukrainy”. — 2013. — № 17 (246). — С. 31–43.
10. Stenohrama Respublikans'koyi narady aktyvu pratsivnykiv narodnoyi osvity URSR pro zavdannya po vykonannyu postanovy TsK KPRS i Rady Ministriv SRSR vid 10 lystopada 1966 r. № 87 “Pro zakhody dal'shoho polipshennya roboty sereďnoyi shkoly”. 28–29 bereznya 1967 r. // F. 166, op. 15, spr. 5387, 391 арк.

Рецензент — доктор педагогічних наук, професор В.В. Кузьменко

Прийнято до друку — кандидат педагогічних наук, доцент Н.О. Терентьєва

УДК 37.011.3-051

В.Є. Сергєєва,

доцент кафедри англійської філології факультету іноземних мов
Луганського національного університету імені Тараса Шевченка,
кандидат педагогічних наук

РЕТРОСПЕКТИВНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ ЦІННОСТЕЙ ВЧИТЕЛЯ

Сергєєва В.Є.,

РЕТРОСПЕКТИВНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ ЦІННОСТЕЙ ВЧИТЕЛЯ

У статті прослідковано генезис розвитку стану розв'язання проблеми формування професійних цінностей вчителя від часів Античності до наших днів. Проаналізовано стан розв'язання цієї проблеми у наукових працях вітчизняних і зарубіжних дослідників у ретроспективному аспекті. Автор наголошує на тому, що у змісті професійно-педагогічної діяльності сучасного вчителя

особливого значення набуває ціннісний компонент, за допомогою якого значно розширюються теоретико-методологічні й практичні знання вчителів про сутність цінностей та їхню природу, про механізми їх розвитку й способи функціонування.

Ключові слова: педагогічна наука; професійні цінності вчителя; професійно-педагогічна діяльність; ретроспективний аналіз.

Sergieieva V.Ye.,

RETROSPECTIVE ANALYSIS OF PROBLEM OF DEVELOPMENT OF TEACHER'S PROFESSIONAL VALUES

The article examines the genesis of the state of the problem of development of teacher's professional values from antiquity to the present days. It analyzes condition of the problem's solution in scientific works of local and foreign researchers in a retrospective perspective. The author emphasizes that in the content of professional and educational activities the special importance is provided with valuable component with the help of which theoretical, methodological and practical knowledge of teachers about the essence of values and their origin, the mechanisms of development and methods of their activity are considerably extended.

Key words: pedagogical science, teacher's professional values, professional and educational activities, retrospective analysis.

Сергеева В. Е.,

РЕТРОСПЕКТИВНЫЙ АНАЛИЗ ПРОБЛЕМЫ ФОРМИРОВАНИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ ЦЕННОСТЕЙ УЧИТЕЛЯ

В статье прослежен генезис развития состояния решения проблемы формирования профессиональных ценностей учителя со времен Античности и до наших дней. Проанализировано состояние решения этой проблемы в научных трудах отечественных и зарубежных исследователей в ретроспективном аспекте. Автор отмечает, что в содержании профессионально-педагогической деятельности современного учителя особое значение приобретает ценностный компонент, с помощью которого значительно расширяются теоретико-методологические и практические знания учителей о сущности ценностей и их природе, о механизмах их развития и способах функционирования.

Ключевые слова: педагогическая наука; профессиональные ценности учителя; профессионально-педагогическая деятельность; ретроспективный анализ.

Динамічні процеси розвитку сучасного суспільства вимагають значної перебудови різних сфер життя й діяльності людини, у тому числі й сфери освіти. Зміна загальноосвітніх парадигм, широке використання нових інформаційних технологій, застосування інноваційних форм і методів навчання — усе це значно впливає на педагогічний процес. Для реалізації успішної педагогічної діяльності майбутньому вчителю необхідні не тільки певний набір знань, умінь, навичок, набутий у вищому навчальному закладі, високий рівень професійної компетентності, але й сформована система професійних цінностей, розуміння сутності своєї професійної діяльності (Спірін А.П., 2011) [9] і готовність до професійного, компетентного входження на ринок праці з міцно сформованими потребами в постійній професійній самоосвіті й саморозвитку (Ісаєв І.Ф., 2004) [9, 3].

Досліджуючи проблеми організації процесу педагогічної діяльності, видатні українські та зарубіжні науковці (В. Галузинський, М. Євтух, І. Зязюн, Г. Костюк, Н. Кузьміна, Н. Левітов, А. Маркова, Д. Самуйленков, С. Сисоєва, Л. Столяренко та ін.) наголошують на необхідності дослідження

процесу формування особистості сучасного вчителя, його професійних якостей та цінностей.

Мета статті — проаналізувати стан розв'язання проблеми формування професійних цінностей вчителя у наукових працях вітчизняних і зарубіжних дослідників у ретроспективному аспекті.

Професійні цінності педагога являють собою норми, що регламентують його педагогічну діяльність, і виступають у якості пізнавально діючої системи, яка служить опосередкованою і сполучною ланкою між суспільним світоглядом, що склався у галузі освіти, й діяльністю педагога. Вони, як і інші цінності, формуються історично й фіксуються у педагогічній науці як форма суспільної свідомості у вигляді специфічних образів і уявлень (Бех І.Д., 2003) [2].

Проблема формування професійних цінностей учителя йде своїми коріннями у філософію античності. Зміст людського буття й цінності освіти хвилювали вчених ще з часів становлення країн Прадавнього світу — Китаю, Індії, Єгипту, Греції та ін. У працях найвидатніших мислителів Демокріта, Сократа, Платона й Аристотеля сформовані такі важливі ідеї виховання як: «природа

й виховання подібні», навчання виробляє прекрасні речі тільки на основі праці й т.п. У своїх ідеях філософи античності доводили, що найбільш життєстійкими системами виховання стають ті, у яких головними цінностями є естетичний, моральний і трудовий початок (Історія, 2001) [10].

Антична система освіти будувалася на ідеях раціональності й автономності особистості, примата світського початку, на ідеях розвитку особистості й знання як чесноти. Основою педагогіки була полісна ідеологія, ідеологія колективу більш-менш рівноправних вільних громадян, поєднаних загальними обов'язками щодо держави. Активна спрямованість античної людини на зовнішній світ і дію в ньому й з ним виразилася в створенні прекрасних міст, розвитку мистецтв, естетиці театру, епічної поезії, філософії, ораторській майстерності, у публічному характері життя.

Геракліт головним завданням педагога вважав розвиток здатності самостійно мислити, вчитися діяти згідно природі на основі навчання, пізнання істини, удосконалювання. Чесноти вчителя, за Сократом, є самостійно вироблені людиною якості, обумовлені поняттями про благо й доблесті, а самопізнання виступає вищою чеснотою. Мистецтво вчителя філософ бачив у веденні бесіди, постановці питань, що допомагають у пошуку істини, в утворенні ясного уявлення про істинно моральне. Цінності прекрасного й доброго, образами яких треба оточити дитину, щоб розбудити в її душі неясні спогади про ідеальний світ, знаходяться у центрі філософських поглядів Платона. Вихователь, за Аристотелем, насамперед розбудовує душу, яка має три частини, що виконують різні функції: рослинну (харчування, розмноження), тваринну (відчуття, почуття), розумову (мислення, пізнання). Головну мету виховання філософ бачив у формуванні в молоді чесноти, а головними цінностями вихователя — знання й здатність самостійного судження. Ціннісні основи вихователя Демокрит бачив у потребі погоджувати виховання із природою дитини на основі праці, у безперервному вправлянні у моральних учинках, виробленні навичок правильної поведінки. Послідовник Демокрита Епікур головною цінністю вчителя вважав щастя, а його критерієм — почуття задоволення: те, що породжує задоволення — благо; що викликає страждання — зло. Давньогрецький мислитель Зенон, засновник стоїчної школи, бачив у вихованні можливість зробити людину добродесною, серед основних чеснот виділяв незворушність, спокій, самодостатність. У трактаті «Про оратора» Марк Тулій Цицерон змалював ідеальний образ всебічно освіченого вчителя (оратора-філософа), якому притаманні швидкість й гострота розуму, що вироблялися в процесі навчання. Високо оцінюючи роль виховання, віру

в сили й здатності дитини, Марк Фабій Квінтіліан вважав, що вчитель повинен бути втіленням таких цінностей, як освіченість, любов до дітей, обережний і уважний підхід до них, вивчення дитини, стриманість, розумний підхід до нагород і покарань (Історія, 2001) [10].

Тип учителя античної культури являє собою особистість, здатну творчо протистояти одним культурним цінностям і традиційним нормам і розбудовувати інші цінності й норми культури. Цей тип учителя-мудреця, учителя-універсала, особистість цілісна, хоча ще й слабо диференційована, яку характеризує стійке прагнення пізнати Космос, охопити його філософсько-естетичною думкою. Він передбачає дослідження самого процесу пізнання: дійсне знання, істинно прекрасне й істинно добре становить мету вчителювання цього типу. І поруч — учитель-ректор, учитель-софіст, який прагне навчити вигравати суперечку, виступати на площі, приймаючи участь у вирішенні питань міського життя тощо.

Педагогічна традиція раннього Середньовіччя, у якій основне місце займала релігійність, і періоду феодалізму, з його станово-ієрархічною структурою суспільства, позначила нові цінності вчителя, такі як релігія, шляхетність, щедрість, чесність, працьовитість, цнотливість. Становий характер навчання обумовив відмінність вимог, що їх пред'являли до вихователів і вчителів. Ціннісні вимоги до вчителя були добре сформульовані імператором Юліаном: «Для наставників і вчителів існує один загальний закон. Всі, хто претендують називатися наставниками, повинні мати бездоганну моральність і не повідомляти поглядів не належних і супротивних народним віруванням (Новичкова Г.А., 2001)» [17, 52].

Учитель періоду Середньовіччя — це вчитель-аскет і проповідник, який сумнівається в собі, який вірить у своє високе призначення, тому є одночасно вчителем і учнем в одній особі. Середньовічний учитель визнає абсолютну особистість вищого Вчителя, стосовно якого мислить себе учнем. По підношенню до інших він учитель. Таким є новий структурний зв'язок, що існував у середньовічному типі вчителювання (Історія, 2001) [10].

Однак, уже починаючи з XV століття, у результаті ряду змін у соціально-економічному й духовному житті Європи, що знаменують початок нової епохи, яка увійшла в історію під назвою Відродження, спостерігаються зміни у всіх галузях культурного й суспільного життя, включаючи освіту і виховання. Якщо у центрі уваги античності було природно-космічне життя, у середні століття — Бог і пов'язана з ним ідея порятунку, то в епоху Відродження в центрі уваги опиняється людина, набуваючи небачену раніше цінність. Ідеалом відродженої людини виступає різнобічність. Людина у Ренесансі — творець свого життя

й долі, пан над природою. Педагоги-гуманісти з повагою ставляться до особистості дитини, виступають проти схоластичного навчання, суворі дисципліни, прагнуть розбудувати в дитині допитливість і інтерес до знань. Так, Еразм Роттердамський визнавав природну рівність усіх людей незалежно від їхнього походження. У деяких своїх творах він стверджував, що природна обдарованість при всій її важливості все-таки не відіграє вирішальної ролі в досягненні людського благополуччя й справжньої шляхетності. Таку роль він приписував вихованню й освіті людини (Новичкова Г.А., 2001.) [17, 64]

Один з найвидатніших педагогів, що жив на початку сімнадцятого століття, Ян Амос Коменський, услід Платону й Аристотелю, основними чеснотами вважав мудрість, помірність, мужність і справедливість. Тому вчитель, як вважав Ян Коменський, має бути чесним, діяльним, наполегливим, живим зразком чеснот, які він повинен прищеплювати учням, бути людиною освіченою і працьовитою. Він повинен любити свою справу й ставитися до дітей з батьківською любов'ю, пробуджуючи інтерес учнів до знань (Мащенко Н.І., 2006) [16, 39].

Основною цінністю вчителя, на думку Дж. Локка, є добро, яке він визначав як те, що може викликати або збільшити задоволення, зменшити страждання й уберегти від зла. Велике значення Дж. Локк приділяв вихованню розуму, який оцінює вибір людини, визначає те, що дає людині щастя й користь (Історія, 2001).

Представник французького Просвітництва Жан-Жак Руссо призивав виховувати дитину поза зіпсованим суспільством, на «лоні природи». На думку Руссо, задача виховання полягає в тому, щоб виховати таку людину, яка ні від кого не залежала би, жила би плодами своїх праць, цінувала свободу й уміла би її захищати. Руссо висуває принцип природного й вільного виховання. Виховання повинне додержуватися природи дитини, враховувати її вікові особливості. А виходячи із природного права людини на свободу, необхідно поважати дитину, зважати на її інтереси й запити. Вихователь, у такому випадку, повинен лише наводити вихованця на вирішення питань, управляти його інтересами так, щоб сама дитина цього не помічала. Педагог організує середовище, оточення дитини, виявляючи на неї непрямий вплив. Педагог, як стверджував учений, повинен бути прикладом для морального виховання дитини (Історія, 2001) [10].

Йоган Генріх Песталоцці у своїй педагогічній теорії говорить про те, що центром усього виховання є формування моральності людини, й у цьому напрямку її повинна вести «діяльнісна любов до людей». Учителю, на думку Песталоцці, — це, насамперед, освічена людина, підготовлена до того, щоб передати дітям свої знання. Він

повинен щиро любити дітей і робити все необхідне для їхнього виховання (Мащенко Н.І., 2006) [16, 41].

Культура Ренесансу відродила універсальний характер античного вчителювання із прагненням втілити його в кожному окремо взятому типі вчителя. Художньо-естетичне світосприйняття людини Відродження знаходить втілення в «артистичному антропоцентризмі» (Лосев Н.Ф., 1978) [13, 149], як типі вчителя й одночасно художника й ученого. Універсальність артистично-антропоцентричного типу вчителя в епоху Відродження носить цілісний, але більш диференційований характер, ніж в часи античності.

Великі гуманісти епохи Просвітництва Ж.-Ж. Руссо, К. Гельвецій, Д. Дідро, Вольтер та ін., поклавши початок новому етапу педагогічного мислення, який розуміє виховання в основному в рамках природничо-наукових уявлень про людину й людську природу, основними цінностями вчителя вважали глибоке знання предмета, скромність, чесність, високі моральні якості.

Вирішення проблем формування професійних цінностей вчителя в російській педагогічній традиції пов'язане з іменами таких видатних учених-гуманістів як П. Блонський, К. Каптерев, Л. Толстой, К. Ушинський, С. Шацький та ін.

Підкреслюючи аксіологічне значення педагога в процесі розвитку суспільства, К. Ушинський вищими його цінностями вважав унікальність особистості, доброту, справедливість, любов до Батьківщини, твердість характеру, моральність тощо. (Єгоров С.Ф., 2002) [7, 171]. Л. Толстой акцентував увагу на таких цінностях педагога як любов до дітей, творчість, доброта, відповідальність, свобода (Єгоров С.Ф., 2002) [7, 233]. В. Розанов головною професійною цінністю вчителя вважав красу (Єгоров С.Ф., 2002) [7, 241].

Розглядаючи особистісні й професійні якості вчителя в єдності, П. Каптерев у своїх працях виділяв дві групи цінностей (Каптерев П.Ф., 1982) [11, 171]. У першу він включив цінності, що визначають розумові й морально-вольові якості (наукова підготовка, учительський талант, саморозвиток і самовдосконалення). У другу — моральні якості вчителя (справедливість, сумлінність, витримка, любов до дітей, наполегливість у здійсненні своїх вимог), зовнішній вигляд.

З опорою на єдність педагогічного колективу розглядав професійні цінності вчителя А. Макаренко, виділяючи дві підсистеми відносин у колективі. Так, у підсистемі «учитель — учитель» мали місце цінності єдності, взаємної допомоги й вимогливості, що визначають стиль, тон життя колективу. У підсистемі «учитель — учень» А. Макаренко відзначав цінність бадьорого настрою, готовність до дій, почуття власної гідності, захищеність, відповідальність тощо. (Асташова Н.А., 2000.) [1, 40]. Особливе місце

А. Макаренко приділяв такій цінності педагога як оптимізм, необхідний для злагодженої роботи колективу. За його словами, учитель повинен мати талант оптимізму — особливе інтелектуальне багатство людини (Макаренко А.С., 1987) [14, 134].

Основною ідеєю гуманістичної педагогіки В. Сухомлинського є унікальність особистості дитини, «навколо якого концентруються відповідні лінії інтелектуально-духовної властивості». Вчителю необхідно добре знати дитину, розуміти логіку її дитячих бажань, прагнень, їх взаємозв'язок з дійсними потребами. Звідси вищими цінностями вчителя великий педагог вважав любов до дітей, доброту, щирість, бачення вихованця в майбутньому, почуття людини тощо. (Бондар Л., 2009) [4, 15].

Величезний внесок у вирішення проблеми формування професійних цінностей вчителя внесли радянські педагоги-новатори кінця ХХ століття Ш. Амонашвілі, І. Волков, Т. Гончарова, І. Іванов, Є. Ільїн, С. Лисенко, В. Шаталов та ін. Результатами їх науково-практичних досліджень стала нова педагогіка, яка отримала назву педагогіка співробітництва. У ній можна виділити ряд особистісних гуманістичних установок вчителя, які ґрунтувалися на прийнятті будь-якого учня таким, яким він є, емпатичному його розумінні, відкритому, довірчому спілкуванні з дітьми тощо.

Проблеми формування професійних цінностей вчителя залишаються в центрі уваги багатьох сучасних українських і зарубіжних дослідників. Так, на думку академіка І. Зязюна, у структурі професійно-педагогічної підготовки вчителя категорії *цінність* належить особливе місце як фундаменту, на який спираються всі інші компоненти системи. Цінності тут — це духовні феномени, що мають особистісний смисл і виступають орієнтирами розвитку й саморозвитку людської поведінки, життєвих і професійних установок, починаючи з довузівської та вузівської підготовки майбутніх учителів-вихователів підростаючого покоління й удосконалюючись в післявузівський період впродовж життя (Зязюн І.А., 2011) [8, 9].

О. Дубасенюк вважає, що професійна підготовка майбутнього вчителя повинна бути спрямована на формування його педагогічної культури, етики, гуманних рис і, насамперед, моральної спрямованості, любові до професії і дітей, чуйності, людяності, доброзичливості, поваги до вихованців, віри в їх творчі можливості. Разом з тим педагогічна освіта націлює студентів на оволодіння цілісною системою духовних, морально-етичних знань, переконань, почуттів, цінностей, на розвиток моральної свідомості, формування моральної поведінки і в цілому — на морально гідне життя та діяльність як важливі передумови професійного та особистісного становлення педагога (Дубасенюк О.А., 2009) [6, 50].

У своїй доповіді на Другому форумі ректорів педагогічних університетів Європи в травні 2013 р. І. Коцан, ректор Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки, наголосив на необхідності розробки ціннісної платформи педагогічної освіти, яка повинна базуватися на ємких і вагомих цінностях, які сформувались в історії і розвитку європейської цивілізації: людиноцентризмі, толерантності, демократії, миролюбстві, екологічній безпеці, правах людини і солідарності. Якщо такі цінності стануть основою змістової підготовки учителів європейських країн, то ті будуть здатними працювати в реаліях глобального і полікультурного світу (Коцан І.Я., 2013) [12].

В. Гриньова у структурі розробленої нею моделі педагогічної культури викладача вищого навчального закладу виділяє такі професійні цінності вчителя, як духовне багатство, гуманізм, справедливість, толерантність, оптимізм, науковий світогляд, професійно-педагогічне мислення, педагогічна техніка, професійна компетентність, прагнення до самовдосконалення (Гриньова В.М., 2006) [5, 59].

Л. Бірюк провідний шлях формування особистості майбутнього вчителя, його духовного світу бачить у побудові навчально-виховного процесу на основі *цінностей*, серед яких автор виділяє *загальнолюдські*: життя, природа, людина, суспільство, світова культура, сім'я, любов, робота, професія, краса, свобода, гуманність, совість, щастя, братство, справедливість, демократія, толерантність, повага; *громадянські*: Україна, український народ, національна культура, мова, воля, менталітет, традиції; *особистісні*: гуманізм, комунікабельність, емпатія, креативність, вихованість, толерантність; *професійні*: професія, освіта, спілкування, знання, навички, уміння, досвід, професійна компетентність, самоосвіта, наука, інтелігентність, вихованість, порядність, педагогічна етика й культура, комплекс духовних цінностей, психологічні властивості та якості, творчість, педагогічна індивідуальність, широкий кругозір, динамізм особистості (Бірюк Л.Я., 2009) [3, 24—27].

Д. Мацько центральною ланкою професійних цінностей вчителя вважає систему його гуманістичних цінностей, яка представлена духовними, соціоцентричними та антропоцентричними цінностями. До базових гуманістичних цінностей особистості вчителя науковець відносить доброту, толерантність, людяність, громадянськість, свободу, чутливість, естетичність, альтруїзм, справедливість, креативність, моральність, пізнання (Мацько Д.С., 2007) [15, 15].

Таким чином, проблема формування професійних цінностей вчителя, уходячи своїми коріннями у глибоку давнину, привертала увагу філософів, педагогів, вихователів на всіх етапах

розвитку педагогічної науки. У різні історичні періоди розвитку суспільства уявлення науковців щодо проблеми формування професійних цінностей вчителя змінювалися, проте у всі часи невмирущими для вчителя були й залишаються такі його цінності як любов до дітей, людяність, культура, свобода, справедливість, гуманізм, чесність, освіченість, духовність, моральність. А отже, у змісті професійно-педагогічної підготовки вчителя особливого значення набуває ціннісний компонент, за допомогою якого необхідно озброювати майбутніх педагогів теоретико-методологічними

й практичними знаннями про сутність цінностей та їхню природу, про механізми їх розвитку й способи функціонування, а також про основоположну роль професійно-педагогічних цінностей у професійно-педагогічній діяльності сучасного вчителя, яка характеризує його професійне становлення і самовдосконалення.

Перспективи подальших досліджень ми бачимо у проведенні порівняльно-педагогічного аналізу стану розв'язання проблеми формування професійних цінностей вчителя у психолого-педагогічній і методичній літературі.

ДЖЕРЕЛА

1. Асташова Н.А. Учитель : проблема выбора и формирование ценностей / Н.А. Асташова. — Москва-Воронеж, 2000. — 272 с.
2. Бех І.Д. Виховання особистості : У 2 кн. Кн. 1: Особистісноорієнтований підхід: теоретико-технологічні засади : Навч.-метод. видання. — К. : Либідь, 2003.— 280 с.
3. Бірюк Л. Аксиологічний підхід до формування майбутнього вчителя початкової ланки освіти / Л. Бірюк // Шлях освіти. — 2009. — № 4. — С. 24–27.
4. Бондар Л. В.О. Сухомлинський: ціннісно-гуманна основа виховного процесу / Л. Бондар // Рідна шк. — 2009. — № 8/9. — С. 14–17.
5. Гриньова В.М. Педагогічна культура викладача вищого навчального закладу / В.М. Гриньова // Вища освіта України. — 2006. — № 4. — С. 58–61.
6. Дубасенюк О.А. Формування професійної компетентності майбутніх учителів на засадах духовно-моральних цінностей / О.А. Дубасенюк // VI Міжнародна науково-практична конференція [«Духовно-моральне виховання і професіоналізм особистості в сучасних умовах»], (30–31 жовтня 2009 р.), / Інститут інноваційних технологій і змісту освіти Міністерства освіти і науки України, Академія міжнародного співробітництва з креативної педагогіки. — К., 2009. — С. 40–50.
7. Егоров С.Ф. История педагогики в России: Хрестоматия для студентов гуманитарных факультетов высших учебных заведений / С.Ф. Егоров. — М. : АКАДЕМИА, 2002. — 400 с.
8. Зязюн І.А. Аксиологічні ресурси педагогічної дії вчителя / І.А. Зязюн // Естетика і етика педагогічної дії : Збірник наукових праць. — Київ-Полтава, 2011. — С. 9–24.
9. Исаев И.Ф. Профессионально-педагогическая культура преподавателя : учеб. пособие для студентов вузов, обучающихся по пед. спец. / И.Ф. Исаев. — М. : Академия, 2004. — 206 с.
10. История педагогики и образования. От зарождения воспитания в первобытном обществе до конца XX в. : Учебное пособие для педагогических учебных заведений / Под ред. академика РАО А.И. Пискунова. — 2-е изд., испр. и дополн. — М. : ТЦ «Сфера», 2001. — 512 с.
11. Каптерев П.Ф. Дидактические очерки. Теория образования / П.Ф. Каптерев // Избр. пед. соч. / под ред. А.М. Арсеньева. — М. : Педагогика, 1982. — 704 с.
12. Коцан І.Я. Професійна підготовка сучасного учителя: проблеми і орієнтири / І.Я. Коцан // Доповідь на Другому форумі ректорів педагогічних університетів Європи. — 24–25 травня 2013 р., Франкфурт-на-Майні. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://eenu.edu.ua/uk/articles/profesiyna-pidgotovka-suchasnogo-uchitelya-problemi-i-orientiri>
13. Лосев А.Ф. Эстетика Возрождения / А.Ф. Лосев. — М. : Мысль, 1978. — 628 с.
14. Макаренко А.С. Педагогическая поэма / А.С. Макаренко. — Собр. соч. в 4 т. — Т. 2. — М., 1987. — 236 с.
15. Мацько Д.С. Гуманістичні цінності як основа особистісного та професійного становлення учителя / Д.С. Мацько // Гуманіт. науки. — 2007. — № 2. — С. 12–15.
16. Мащенко Н.І. Основи педагогіки і психології вищої освіти : Курс лекцій / Н.І. Мащенко. — 2-е вид., доповн. й переробл. — Кременчук, 2006. — 271 с.
17. Новичкова Г.А. Историко-философские очерки западной педагогической антропологии. — М., 2001. — 142 с.
18. Спиринов А.П. Профессиональные ценности современного педагога / А.П. Спиринов // ГОУ ВПО «Волгоградский государственный педагогический университет». — [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.vspc34.ru/index.php?option=com_content&view=article&id=565

REFERENCES

1. *Astashova N.A.* Učytel : problema vybora y formyrovanye cennostej / N.A. Astashova. — Moskva-Voronež, 2000. — 272 s.
2. *Bekh I.D.* Vyxovannja osobystosti : U 2 kn. Kn. 1: Osobystisnoorijentovanyj pidxid : teoretyko-technolohični zasady : Navč.-metod. vydannja. — K. : Lybid, 2003.— 280 s.
3. *Biriuk L.* Aksiolohičnyj pidxid do formuvannja majbutnoho včytelja počatkovoji lanky osvity / L. Biriuk // Šljax osvity. — 2009. — № 4. — S. 24–27.
4. *Bondar L.V. O.* Sukhomlynskyi: cinnisno-humanna osnova vyxovnoho procesu / L. Bondar // Ridna šk. — 2009. — № 8/9. — S. 14–17.
5. *Hrynova V.M.* Pedahohična kultura vykladača vyščoho navčalnoho zakladu / V.M. Hrynova // Vyšča osvita Ukrainy. — 2006. — № 4. — S. 58–61.
6. *Dubaseniuk O.A.* Formuvannja profesijnoji kompetentnosti majbutnix učyteliv na zasadaх duxovno-moralnyx cinnostej / O.A. Dubaseniuk // VI Mižnarodna naukovo-praktyčna konferencija [“Duxovno-moralne vyxovannja i profesionalizm osobystosti v sučasnyx umovax”], (30–31 žovtnja 2009 r.), / Instytut innovacijnyx tehnolohij i zmistu osvity Ministerstva osvity i nauky Ukrainy, Akademiya mižnarodnoho spivrobitnyctva z kreatyvnoji pedahohiky. — K. : 2009. — S. 40–50.
7. *Ehorov S.F.* Ystoryja pedahohyky v Rossyy: Xrestomatyja dlja studentov humanytarnyx fakultetov vysšyx učebnyx zavedenyj / S.F. Ehorov. — M. : AKADEMIA, 2002. — 400 s.
8. *Ziaziun I.A.* Aksiolohični resursy pedahohičnoji diji včytelja / I.A. Ziaziun // Estetyka i etyka pedahohičnoji diji. — Zbirnyk naukovyx prac. — Kyjiv-Poltava, 2011. — S. 9–24.
9. *Ysaev Y.F.* Profesyonalno-pedahohyčeskaja kultura prepodavatelja : učeb. posobyje dlja studentov vuzov, obučajuščyxsa po ped. spec. / Y.F. Ysaev. — M. : Akademiya, 2004. — 206 s.
10. Ystoryja pedahohyky y obrazovanyja. Ot zaroždenyja vospytanyja v pervobytnom obščestve do konca XX v. : Učebnoe posobyje dlja pedahohyčeskyx učebnyx zavedenyj / Pod red. akademyka RAO A.Y. Pyskunova. — 2-e yzd., yspr. y dopoln. — M. : TC “Sfera”, 2001. — 512 s.
11. *Kapterev P.F.* Dydaktyčeskye očerky. Teoryja obrazovanyja / P.F. Kapterev // Yzbr. ped. soč. / pod red. A.M. Arseneva. — M. : Pedahohyka, 1982. — 704 s.
12. *Kotsan I.Ya.* Profesijna pidhotovka sučasnoho učytelja: problemy i orijentyry / I.Ya. Kotsan // Dopovid na Druhomu forumi rektoriv pedahohičnyx universytetiv Jevropy. — 24–35 travnja 2013 r., Frankfurt-na-Majni. — [Elektronnyj resurs]. — Režym dostupu : <http://eenu.edu.ua/uk/articles/profesiyna-pidgotovka-suchasnogo-uchitelya-problemi-i-orientiri>
13. *Losev A.F.* Estetyka Vozroždenyja / A.F. Losev. — M. : Mysl, 1978. — 628 s.
14. *Makarenko A.S.* Pedahohyčeskaja poema / A.S. Makarenko. — Sobr. soč. v 4 t. — T. 2. — M., 1987. — 236 s.
15. *Matsko D.S.* Humanistyčni cinnosti jak osnova osobystisnoho ta profesijnoho stanovlennja učytelja / D.S. Matsko // Humanit. nauky. — 2007. — № 2. — S. 12 — 15.
16. *Mashchenko N.I.* Osnovy pedahohiky i psyxolohiji vyščoji osvity: Kurs lekcij / N. I.Mashchenko. — 2-e vyd., dopovn. j pererobl. — Kremenčuk, 2006. — 271 s.
17. *Novychkova H.A.* Ystoryko-fylosofskye očerky zapadnoj pedahohyčeskoj antropolohyy. — M., 2001. — 142 s.
18. *Spyryn A.P.* Profesyonalnye cennosty sovremennoho pedahoha / A.P. Spyryn // HOU VPO “Volhohradskej hosudarstvennyj pedahohyčeskej unyversytet”. — [Elektronnyj resurs]. — Režym dostupu : http://www.vspc34.ru/index.php?option = com_content&view = article&id = 565

Рецензент — доктор педагогічних наук, професор С.Я. Харченко

Прийнято до друку — доктор педагогічних наук, професор Н.М. Чернуха